



МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО
ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ ІЗ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

«ЗЕМЕЛЬНІ СПОРИ»

Харків
2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

Електронне видання

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО
ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ІЗ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

«ЗЕМЕЛЬНІ СПОРИ»

для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»

**Харків
2024**

Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів із навчальної дисципліни «Земельні спори» для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» / уклад.: І. В. Ігнатенко, Л. В. Лейба. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2024. 31 с.

У к л а д а ч і: І. В. Ігнатенко,
Л. В. Лейба

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2024

ВСТУП

Самостійна робота як невід’ємний елемент опанування навчальної дисципліни «Земельні спори» передбачає, що заплановані завдання виконуються студентами під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. Вона спирається на науково обґрунтовану систему дидактично й методично оформленого навчального матеріалу.

Під час її проведення відбувається закріплення теоретичних знань, їх поглиблення, набуття й удосконалення практичних навичок й умінь, необхідних для успішної практичної діяльності.

Зміст самостійної роботи студента визначається з урахуванням структурно-логічної схеми підготовки фахівців, яку відображено в освітньо-професійній програмі та робочому навчальному плані, методичними матеріалами, завданнями і вказівками викладача.

У ході самостійної роботи студент:

- засвоює теоретичний матеріал із даної навчальної дисципліни (лекційний курс, а також окремі його розділи, теми, положення тощо);

- закріплює знання теоретичного матеріалу, використовуючи необхідний інструментарій практичним шляхом (вирішення завдань, виконання контрольних робіт, тестів для самоперевірки тощо);

- застосовує отримані знання і практичні навички для аналізу ситуацій і вироблення правильного рішення (підготовка до групової дискусії, підготовча робота в рамках ділової гри, письмовий аналіз конкретної ситуації тощо);

- використовує отримані знання й уміння задля формулювання власної позиції, теорії, моделі (наукової роботи для конкурсу, статті).

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота – вид позааудиторної роботи студента навчального характеру покликаний сприяти вивченню програмного матеріалу. Під час самостійної роботи слід опрацювати конспекти лекцій, літературу, нормативні акти, судову практику до тем, що виносяться на практичні заняття.

Самостійна робота студентів здійснюється у таких формах:

- опрацювання нової наукової та навчальної літератури, законодавчих актів України та зарубіжних країн;
- підготовка до практичних (семінарських, лабораторних) занять;
- робота над окремими темами навчальних дисциплін, які згідно з робочою програмою навчальної дисципліни винесені на самостійне опрацювання студентів;
- робота над кейсами з питань прийняття й виконання нормативно-правових актів;
- створення портфоліо за темами навчальної дисципліни та його презентація;
- самотестування;
- участь у конкурсах студентських наукових праць;
- підготовка до всіх видів поточних контрольних випробувань (колоквіумів, тестування тощо);
- підготовка індивідуальних робіт (реферат, стаття, тези, есе тощо);
- підготовка обов'язкової індивідуальної підсумкової письмової роботи;

- підготовка до семестрових іспитів та диференційованих заліків, а також до підсумкової атестації - Єдиного державного кваліфікаційного іспиту тощо.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Підсумкова індивідуальна письмова робота є обов'язковим видом самостійної роботи студента з навчальної дисципліни «Земельні спори». Її мета – набуття здобувачем вищої освіти компетентностей щодо аналізу й синтезу юридичних фактів і подій, умінь знаходити інформацію з різних джерел, а також розвиток письмових комунікативних вмінь і навичок.

1. Виконання підсумкової індивідуальної письмової роботи

Виконання підсумкової індивідуальної письмової роботи передбачає наступне:

1) вибір теми підсумкової індивідуальної письмової роботи й написання її плану, який узгоджується з викладачем;

2) вивчення законодавства й монографічної літератури з даної проблеми;

3) вивчення матеріалів судової практики, які відповідають обраній темі;

4) обговорення роботи з викладачем;

5) доопрацювання і завершення підсумкової індивідуальної письмової роботи й подання її на кафедру;

6) рецензування роботи;

7) захист підсумкової письмової роботи.

1.1. Вибір теми підсумкової індивідуальної письмової роботи

Тематика підсумкових індивідуальних письмових робіт визначається кафедрою, але, як виняток, викладач або студент можуть запропонувати свою тему, яка повинна бути актуальною й тісно пов'язаною із вирішенням теоретичних і практичних фахових завдань. Темі обираються студентами на

початку семестру. При виборі теми студент консультується з викладачем, якій вів практичні заняття.

Теми для підсумкової індивідуальної письмової роботи

Тема 1. Система юридичних гарантій забезпечення земельних прав.

Тема 2. Поняття і зміст земельних спорів.

Тема 3. Підстави виникнення і припинення земельних спорів.

Тема 4. Загальнотеоретичні підходи до класифікації способів захисту земельних прав.

Тема 5. Форми захисту земельних прав.

Тема 6. Гарантії захисту земельних прав.

Тема 7. Проблемні питання підвідомчості земельних спорів.

Тема 8. Особливості юрисдикції адміністративних судів при вирішенні земельних спорів.

Тема 9. Медіація як перспективний спосіб вирішення земельних спорів.

Тема 10. Особливості земельних спорів, які вирішуються виключно судами.

Тема 11. Вирішення судами справ за заявами з приводу володіння, користування і розпорядження земельними ділянками, що перебувають у власності громадян чи юридичних осіб.

Тема 12. Земельні спори щодо набуття права власності на земельні ділянки.

Тема 13. Земельні спори щодо реалізації права власності на земельні ділянки.

Тема 14. Земельні спори, пов'язані з припиненням права власності на земельні ділянки.

Тема 15. Спадкування права постійного землекористування: правові позиції Верховного Суду.

Тема 16. Захист прав землекористувачів від рейдерства при реалізації права постійного землекористування.

Тема 17. Договірна форма використання земельних ділянок на умовах оренди: особливості й правові позиції Верховного Суду.

Тема 18. Поняття і правова природа договору оренди землі.

Тема 19. Особливості укладення договору оренди землі.

Тема 20. Особливості судової практики Верховного Суду щодо підстав і порядку припинення договору оренди земельної ділянки.

Тема 21. Особливості земельних спорів щодо внесення змін до договорів оренди земельних ділянок з урахуванням практики Верховного Суду.

Тема 22. Поновлення договору оренди земельної ділянки: особливості й основні правові позиції Верховного Суду.

Тема 23. Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис): особливості й правові позиції Верховного Суду.

Тема 24. Право користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій): особливості й правові позиції Верховного Суду.

Тема 25. Земельні сервітути: особливості й правові позиції Верховного Суду.

Тема 26. Земельні спори щодо визначення розмірів і відшкодування збитків власникам і землекористувачам земельних ділянок.

Тема 27. Особливості земельних спорів щодо відшкодування шкоди, завданої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства.

Тема 28. Особливості відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок і використання їх не за цільовим призначенням.

1.2. Підготовка до написання й виконання підсумкової індивідуальної письмової роботи

Після вибору й закріплення теми підсумкової індивідуальної роботи студент вивчає законодавство і

монографічну літературу з даної проблеми, знайомиться з матеріалами судової практики, які відповідають обраній темі.

Керуючись підібраними й опрацьованими нормативно-правовими актами, рекомендованою й додатковою навчальною, науковою та іншою літературою за курсом «Земельні спори», студент повинен приступити до самостійного її написання відповідно до погодженого плану.

Під час складання плану й написання підсумкової індивідуальної письмової роботи студент може консультиватися з викладачем із питань досліджуваної проблеми.

Використовуючи при написанні підсумкової індивідуальної письмової роботи нормативно-правові акти, наукову літературу, юридичну практику, студент зобов'язаний робити відповідні посилання на джерела, необхідні для висвітлення відповідних питань, згідно з установленими стандартами (із зазначенням вихідних джерел, автора, сторінок).

Підсумкова індивідуальна письмова робота виконується самостійно, повинна характеризуватися оригінальністю тексту. Переписування тексту з літературних джерел допускається тільки з метою наведення позицій, думок науковців, але при цьому обов'язково слід послатися на першоджерело.

Зміст підсумкової індивідуальної письмової роботи має відповідати обраній темі і складеному плану.

Структура підсумкової індивідуальної письмової роботи повинна бути наступною:

1. Титульна сторінка.
2. План роботи.
3. Вступ (2–3 с.), в якому обґрунтовується актуальність теми, стан розробки відповідної проблеми, визначається об'єкт, предмет, мета, завдання і методи дослідження.
4. Основна частина (20–25 с.), в якій розкривається сама тема дослідження. При цьому студенту необхідно не тільки окреслити основні проблеми обраної теми, висвітлити існуючі підходи й запропонувати свої форми й методи вирішення поставлених питань, навести власну інтерпретацію.

5. Висновок (2–3 с.), в якому зазначаються ті нові положення, які з'ясував студент під час дослідження.

6. Список використаних джерел (нормативних актів, наукової та навчальної літератури, матеріалів судової практики), оформлений за ДСТУ 2017 р.

1.3. Обсяг підсумкової індивідуальної письмової роботи й вимоги до її оформлення

Орієнтовний обсяг підсумкової індивідуальної письмової роботи – 25–30 сторінок друкованого тексту, виконаного через 1,5 інтервал, з полями: зліва – 3 см, праворуч – 1,5 см, зверху і знизу – 2 см. Шрифт – Times New Roman, розмір шрифту – 14. Текст оформлюється на одній стороні аркуша формату А4.

Скорочення слів у тексті підсумкової індивідуальної письмової роботи неприпустимі, крім загальноприйнятих, або зумовлених використанням окремими нормативно-правовими актами. У разі вживання загальноприйнятих або зумовлених використанням у текстах окремих нормативних актів скорочень, абревіатур, вони позначаються на окремій сторінці після плану.

Підсумкова індивідуальна письмова робота має титульну сторінку, для якої відводиться перша сторінка (без номера), що не входить до загальної кількості сторінок. На титульному аркуші вказуються: Міністерство освіти і науки України, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, кафедра земельного та аграрного права, назва теми, прізвище й ініціали автора роботи із зазначенням факультету, курсу й номера академічної групи, відомості про наукового керівника, рік написання роботи.

На другій сторінці наводиться план, який включає такі реквізити: угорі посередині сторінки друкується слово “ЗМІСТ”, нижче – “Вступ” (без позначення номера), потім позначені номерами розділи. Наступний розділ “Висновки” також не позначається власним номером. На останньому місці плану (теж без номера) стоїть “Список використаних джерел”,

який додається в кінці підсумкової індивідуальної письмової роботи з нової сторінки.

Доцільно вступ побудувати з урахуванням таких елементів:

– *актуальність теми, що* визначається шляхом критичного аналізу й порівняння з відомими підходами до вирішення цієї проблеми, обґрунтування значення роботи для розвитку певної галузі;

– *мета дослідження* – прогнозування результату, визначення оптимальних шляхів вирішення завдань в умовах вибору методів і прийомів дослідження;

– *завдання дослідження* визначаються поставленою метою і являють собою конкретні послідовні шляхи вирішення проблеми;

– *предмет дослідження* – це процес, що вивчається у межах об'єкта дослідження;

– *об'єкт дослідження* – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію, обрану для вивчення, і дозволяє розглянути предмет дослідження у всіх його взаємозв'язках;

– *методи дослідження* – спосіб набуття достовірних наукових знань, умінь і практичних навичок у різних сферах діяльності.

Після сторінки з вступом наводиться текст підсумкової індивідуальної письмової роботи з послідовним повторенням назв розділів. Наприкінці кожного розділу повинні бути зроблені відповідні висновки щодо розглянутого питання. Завершують підсумкову індивідуальну письмову роботу загальні висновки автора, які він зробив у процесі дослідження обраного питання.

Список літератури, яка вивчається і цитується, складається або відповідно до порядку її використання, або в алфавітному порядку. Посилання на авторів літератури, що цитується, указуються в тексті у квадратних дужках, наприклад [1, с. 3], де перша цифра означає порядковий номер джерела зі списку, друга – сторінку.

Усі сторінки нумеруються арабськими цифрами: загальна нумерація починається з титульного листа, порядковий

номер на ньому не ставиться. Нумерація сторінок має бути наскрізною і проставлятися у правому верхньому куті сторінки без крапки чи рисок. Підсумкова індивідуальна письмова робота повинна бути підписана студентом на останній сторінці після списку використаних джерел із зазначенням дати (число, місяць, рік) фактичної здачі роботи на рецензування.

1.4. Захист підсумкових індивідуальних письмових робіт та її оцінювання

Захист підсумкової індивідуальної письмової роботи проводить викладач, який вів практичні заняття.

Критеріями оцінювання підсумкової індивідуальної письмової роботи є:

- актуальність розглянутих питань;
- самостійність визначення теми й складання плану дослідження;
- достатність обсягу й відповідність темі використаної літератури, інших джерел;
- особистий внесок у дослідження питання (самостійність у написанні, аналіз, правильність і наукова обґрунтованість висновків тощо);
- творчий підхід до написання роботи;
- дотримання вимог до оформлення роботи.

Оцінювання підсумкової індивідуальної письмової роботи здійснюється зважаючи на її зміст і результати захисту.

Кількість балів при проведенні захисту підсумкової індивідуальної письмової роботи визначається з урахуванням: 1) повноти розкриття теми, послідовності викладення матеріалу, наявності висновків, якості оформлення роботи; 2) оцінки вмінь і навичок, презентації матеріалу, аргументації власних позицій і висновків, доведеності суджень. За результатами захисту підсумкової письмової роботи студент може отримати 0, 5, 10, 15, 20 балів, при цьому 0 балів унеможливує отримання диференційованого заліку з навчальної дисципліни.

Критерії оцінювання результатів навчання студентів при захисті підсумкової індивідуальної письмової роботи:

Вид контролю	Кількість балів	Критерії (за кожною з оцінок)
Підсумкова індивідуальна письмова робота	Мах 20	Робота оформлена відповідно до вимог кафедри. Робота не містить методологічних помилок, є посилання на джерела та власні висновки. При захисті продемонстровані глибокі знання теми, а також доведеність висновків, позицій, класифікацій тощо.
	15	Робота оформлена відповідно до вимог кафедри. Робота містить незначні методологічні помилки, є посилання на джерела, власні висновки. При захисті продемонстровані достатні знання теми, а також доведеність висновків, позицій, класифікацій тощо.
	10	Робота оформлена відповідно до вимог кафедри, але з незначними помилками. Робота містить методологічні і змістовні помилки, є посилання на джерела, власні висновки. При захисті продемонстровані достатні знання теми, але виникли проблеми щодо аргументації окремих понять і суджень, доведеності висновків.
	5	Робота оформлена з помилками й порушеннями кафедральних вимог щодо форми роботи. Робота містить методологічні і змістовні помилки, використано недостатню кількість джерел для обґрунтування результатів дослідження і висновків. При захисті виникли труднощі щодо розкриття змісту теми, наведення аргументів стосовно окремих положень роботи й

		обґрунтованості і доведеності висновків.
	Min 0	Робота оформлена неналежним чином, без посилання на джерела і містить методологічні помилки. При захисті автор роботи не може продемонструвати знання з обраної теми, навести аргументацію понять і здійснити аналіз інформації. Робота виконана з порушенням вимог академічної доброчесності.

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТІВ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Організацію, контроль й оцінку якості виконання самостійної роботи студентів здійснює керівник, яким може виступати викладач, закріплений кафедрою за академічною студентською навчальною групою, або лектор (у випадку підготовки наукової статті, тез наукової доповіді). При виникненні питань, пов'язаних із виконанням самостійної роботи, студентам рекомендується звертатися до викладача з метою отримання необхідних роз'яснень та консультації.

У процесі проведення контрольних заходів викладач оцінює:

- рівень засвоєння студентом навчального матеріалу, винесеного на самостійне опрацювання;
- вміння використовувати теоретичні знання при виконанні практичних завдань;
- обґрунтованість і логічність викладення самостійно вивченого матеріалу;
- повноту розкриття теми дослідження;
- оформлення матеріалів згідно з висунутими вимогами.

Результати самостійної роботи студентів оцінюються згідно з чинними шкалами оцінювання (національною й ЄКТС) викладачем відповідної навчальної дисципліни або комісією.

Оцінка індивідуальної роботи студентів:		
Реферат	Мах 5	Питання плану реферату висвітлені повно. Проаналізовані представлені в навчальній та науковій літературі погляди щодо предмета дослідження; на основі їх порівняльної оцінки висловлене

		особисте ставлення автора до кожного з них, а також дана особиста оцінка запропонованим у літературі пропозиціям стосовно шляхів вирішення таких проблемних питань, які стосуються теми, та (або) висловлені власні пропозиції.
	4	Переважає більшість питань плану реферату висвітлена повно та точно. Одне з питань розкрито недостатньо повно або при його висвітленні допущена суттєва помилка. Проаналізовані основні літературні джерела, рекомендовані кафедрою при написанні роботи на відповідну тему.
	3	Питання плану теми висвітлені поверхово. При написанні реферату використана незначна кількість монографічних та нормативних джерел із числа рекомендованих кафедрою. При розкритті питань плану допущені грубі помилки.
	Min 0	Тема реферату не розкрита або в ній виявлено плагіат.
Стаття	Max 10	Наукова стаття рецензується науковим керівником і зараховується публікація статті у фаховому науковому виданні.
	Min 0	Незадовільний рівень виконання роботи.
Тези доповіді	Max 8	Тези рецензується науковим керівником і зараховується публікація тез доповіді на студентській науково-практичній

		конференції.
	Min 0	Незадовільний рівень виконання роботи.
Есе	Max 6	Есе містить ключову ідею, що розкривається у змісті роботи на конкретних прикладах із судової практики, цитатах науковців з висловленням свого власного ставлення до досліджуваного питання.
	3	Есе фрагментарно розкриває ключову ідею, містить методологічні помилки, недостатнє обґрунтування досліджуваного питання.
	Min 0	Тема есе не розкрита або в ній виявлено плагіат.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-V.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
7. Деякі питання удосконалення механізмів захисту речових прав на земельні ділянки: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.12.2017 р. № 925.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/925-2017-п#Text>.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії рейдерству: Закон України від 05.12.2019 р. № 340-IX.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/340-20#Text>.
9. Про затвердження Методики нормативної грошової оцінки земельних ділянок: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2021 р. № 1147.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-2021-%D0%BF#Text>.
10. Про затвердження Типового договору оренди землі: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2004 р. № 220.
URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/220-2004-%D0%BF>.
11. Про землеустрій: Закон України від 22.05.2003 р. № 858-IV.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text>.

12. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.

13. Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2012 р. № 1051. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051-2012-%D0%BF>.

14. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text>.

15. Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 р. № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-п#Text>.

16. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 963-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15#Text>.

17. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 р. № 161-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text>.

18. Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку: Закон України від 14.05.2015 р. № 417-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/417-19#Text>.

19. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>.

20. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>.

21. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>.

22. Керівні принципи для кращого виконання наявної Рекомендації про альтернативні методи розв'язання спорів між адміністративними органами і приватними сторонами (Європейська комісія з питань ефективності правосуддя (СКЕП-СЕРЕЈ) Страсбург, 07.12.2007 р., СЕРЕЈ (2007) 15).

Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства. Київ, 2015. С. 489–496.

23. Рекомендація Rec (2001) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами й сторонами – приватними особами (ухвалена Комітетом Міністрів 05.09.2001 р. на 762-ому засіданні заступників Міністрів). *Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства.* Київ, 2015. С. 463–467.

24. Рекомендація Rec (2002) 10 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в цивільних справах (ухвалена Комітетом Міністрів 18.09.2002 р. на 808-му засіданні заступників міністрів). *Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства.* Київ, 2015. С. 468–471.

25. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий Дім “Кампус Коттон клуб”» щодо офіційного тлумачення положення частини другої статті 124 Конституції України (справа про досудове врегулювання спорів) від 09.07.2002 р. № 15-рп/2002. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-02>.

26. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Вищого адміністративного суду України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 143 Конституції України, пунктів «а», «б», «в», «г» статті 12 Земельного кодексу України, пункту 1 частини першої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України від 01.04.2010 р. № 10-рп/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-10#Text>.

27. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 92, пункту 6 розділу X "Перехідні положення" Земельного кодексу України (справа про постійне користування земельними ділянками) від 22.09.2005 р. № 5-рп/2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-05#Text>.

28. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Сокурєнко і Стригун проти України» від 20.07.2006 р., заяви № 29458/04 та № 29465/04. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_115#Text.

29. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Проніна проти України» від 18.07.2006 р., заява № 63566/00. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_096#Text.

30. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Стретч проти Сполученого Королівства» від 24.07.2003 р. URL: <https://swarb.co.uk/stretch-v-the-united-kingdom-echr-24-jun-2003/>.

31. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Рисовський проти України» від 20.10.2011 р., заява № 29979/04. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_854#Text.

32. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Зелєнчук та Цицюра проти України» від 22.05.2018 р., заяви № 846/16 і № 1075/16. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c79#Text.

Література

Основна література

1. Правові позиції Великої Палати Верховного Суду у спорах, що виникають із земельних правовідносин: посібник / Л. А. Швецова та ін. Харків, 2021. 908 с.

2. Земельні спори: правові висновки Верховного Суду / упорядник Ю. Я. Чумак. Київ: Алерта, 2021. 350 с.

3. Земельні спори: конспект лекцій / уклад.: М. В. Шульга, І. В. Ігнатенко, Д. М. Данілік та ін. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2022. 160 с.

4. Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду: коментарі науковців; за заг. ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: Екус, 2020. 496 с.

5. Кулинич П.Ф. Земельна реформа в Україні: правові проблеми : монографія. Київ: Норма права, 2021.

6. Лісова Т. В. Правове забезпечення відновлення земель: теоретичні і практичні проблеми: моногр. Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. Харків: Юрайт, 2020. 394 с.
7. Малохліб О. С. Правові засади використання земельних ділянок для житлового будівництва: моногр. Харків: Юрайт, 2021. 176 с.
8. Одарюк М. П. Правові засади земельних процедур: моногр. / під заг. ред. М. В. Шульги. Харків: ТОВ «Планета-Прінт». 2020. 176 с.
9. Федчишин Д. В. Реалізація та захист земельних прав в Україні: проблеми теорії та практики: моногр. Херсон: Гельветика, 2020. 418 с.
10. Чирик А. О. Спільна часткова власність на земельну ділянку: моногр. Харків: Юрайт, 2020. 172 с.
11. Посібник для підготовки до іспиту із земельного права / В.І. Гордєєв, Д.М. Данілік, І.В. Ігнатенко та ін.; за заг. ред. Т.В. Курман і Т.В. Лісової. Харків: Право, 2024. 208 с.
12. Земельне право: підручник. 3-тє вид., доп. і перероб.; за ред. М. В. Шульги. Харків: Юрайт, 2023. 592 с.
13. Правове забезпечення ринку земель: конспект лекцій: навч. посіб. для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 "Право" спеціальності 081 "Право" / кол. авт.: М.В. Шульга, В.І. Гордєєв, Д.М. Данілік та ін. Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2023. 118 с.
14. Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду в земельних спорах за участю органів Держгеокадастру за період із 01.03.2018 по 23.11.2020 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Daidzhest_VP_VS.pdf.
15. Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду у справах зі спорів, що виникають із земельних відносин (застосування норм матеріального права). Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 20.04.2018 по 18.09.2019 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/dajdjest_VP_zemelni_sporu_2018_2019.pdf.

16. Дайджест практики Верховного Суду у справах із договору оренди землі за період з 2018 по 2021 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_upload/s/supreme/Daijest_orenda_zemli_2018_2021.pdf.

17. Fedchyshyn D., Ignatenko I., Bondar O. Legal provision of food security and rational land use in organic production in Ukraine in the context of European integration: monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2022, 250 p.

18. Scottish Government. Land Reform. 2020. URL: <https://www.gov.scot/policies/land-reform/>

19. Yuka Kaneko. Land Law and Disputes in Asia: In Search of an Alternative for Development. 2022. 580 p.

20. Land use controls: Cases and materials / Robert C. Ellickson, Vicki L. Been, Roderick M. Hills, Christopher Serkin. Aspen Publishing. 2020. 867 p.

21. Land Use without Zoning / Bernard H. Siegan. The Rowman & Littlefield Publishing Group. 2020. 275 p.

22. Tembeka Ngcukaitobi. Land Matters: South Africa's Failed Land Reforms and the Road Ahead. Penguin Random House. 2021. 82 p.

23. Shouying Liu. Land System Reform and National Economic Growth. In: Land System Reform and China's Economic Development. Palgrave Macmillan, Singapore. 2023.

24. Mihai Varga. Poverty as subsistence: the world bank and pro-poor land reform in Eurasia. Stanford University press. 2023.

25. Hung-chao Tai. Land Reform and Politics. University of California Press. 2023. 548 p.

Додаткова література

1. Боднарчук О. Г., Боднарчук О. І. Проблемні питання правового регулювання відносин щодо користування чужою земельною ділянкою (суперфіцію) в Україні. *Наукові праці НУ ОЮА*. 2020. С. 19–24.

2. Ганенко Р. Особливості вирішення спорів щодо взаємного перетину (накладання) земельних ділянок. *Землепорядний вісник*. 2021. № 11. С. 31-33.

3. Заєць О. Еволюція юрисдикції земельних спорів в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 8. С. 114–119.
4. Ігнатенко І. В. Законодавчі новели щодо вирішення земельних спорів / Шульга М.В., Федчишин Д. В. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. № 1 (42). С. 75-81.
5. Ігнатенко І. В. Просторове планування як інструмент управління територіальним розвитком громади: правові аспекти. *Право і суспільство*. 2022. № 3.
6. Ігнатенко І. В. Правові питання забезпечення землеустрою як напрямку удосконалення сільськогосподарського землекористування. *Правова позиція*. 2022. № 1 (34). С. 28–32.
7. Ігнатенко І. В. Особливості правового регулювання використання штучно створених земельних ділянок для здійснення забудови територій. *Право і суспільство*. 2020. № 1. С. 221–227.
8. Ігнатенко І. В., Федчишин Д. В. Аналіз закордонного досвіду щодо особливостей використання земель (на прикладі Великої Британії та Канади). *Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал»*. 2024. № 1.
9. Ільків О. Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис). *Юридичний вісник*. 2021. № 2. С. 98–104.
10. Ільків О. В. Захист прав користувача земельної ділянки, наданої для сільськогосподарських потреб. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2021. № 1. С. 32–36.
11. Лейба Л. В. Земельні спори. Велика українська юридична енциклопедія. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М. В. Шульга (голова), В. В. Носік, П. Ф. Кулинич (заст. голови), та ін. Харків: Право, 2019. С. 240–242.
12. Лейба Л. В. Окремі питання ведення державного земельного кадастру / Лісова Т. В. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 3. С. 224–228.
13. Мішина Ж. В. Медіація як альтернативна форма вирішення спорів. Електронна бібліотека юридичної

літератури.

URL:

<http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/26353/%C6>.

14. Носік В. В., Саркісова Т. Б. До питання про юридичні моделі визначення розміру збитків внаслідок порушення правового режиму земель рекреаційного призначення. *Екологічне право*. 2020. Вип 3. С. 33–35.

15. Торгашова К. О. Практичні проблеми розмежування адміністративної та господарської юрисдикцій на основі критеріїв належності публічно-правових спорів. *Молодий вчений. Юридичні науки*. 2020. № 11 (87). URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/216>

16. Чирик А. О. Окремі особливості земельної ділянки як об'єкта права спільної часткової власності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 1. С. 165–167.

17. Шульга М.В., Ігнатенко І. В., Федчишин Д. В. Законодавчі новели щодо вирішення земельних спорів. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. № 1 (42). С. 75–81.

18. Шульга М. В. Особливості правового режиму землі як основного національного багатства в Україні / Лісова Т. В., Мельник Н. О. *Право і суспільство*. 2023. № 1. С. 164-170.

19. Шульга М.В. Особливості захисту земельних прав у процесі здійснення реєстраційних дій / Лісова Т. В., Шульга Т.М. *Право і суспільство*. 2022. № 4.

20. Шульга М. В., Лейба Л.В. Особливості сервітутного землекористування в Україні / Гордєєв В.І. *Юридичний науковий електронний журнал. Серія: Юриспруденція*. 2022 Вип. №10. С. 384-388.

21. Шульга М. В. Сучасний стан правового регулювання реєстраційної діяльності у сфері реєстраційних відносин / Хомінець С. В.? Данілік Д. М. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 3.

22. Шульга М.В. Особливості захисту земельних прав, порушених у процесі здійснення реєстраційних дій / Лісова Т.В., Шульга Т.М. *Аналітично-порівняльне правознавство*. Випуск 3. С. 137-143.

23. Яремак З. В. Ефективність способів захисту прав на землю: проблеми судової практики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 4. С. 119 – 122.
24. Fedchyshyn D., Ignatenko I., Leiba L. Land-use rights for agricultural land in Ukraine. *Ius Humani. Law Journal*. 2020. Vol. 9. № 1. P. 159-178.
25. Shulga M., Yurkov M. Transformation of Land Relations in Ukraine to Market Conditions. Precedente. *Revista juridical*. 2023. Vol. 22. P. 97-114.
26. Tetiana Lisova, Svitlana Sharapova, Viktoriia Bredikhina, Liudmyla Leiba. Sustainable Development of Rural Areas in the Conditions of Globalization: Ukrainian Realities. 2023/3/10. *Journal of Environmental Management and Tourism*. 14. 1. С. 217-224.
27. Fedchyshyn D., Ignatenko I., Shulga M., Danilik D. Legal problems of rational use and protection of agricultural land in Ukraine. *Justicia*. 2022. Vol. 27. № 41. P. 43-52.
26. Edmund Junior, Tetteh; Arko-Adjei, Anthony; Akrofi, Emmanuel Offei; Aseidu, Samuel Boamah. Spatial Analysis of Land Disputes in the Ashanti Region [Ghana]. *African Journal of Land Policy and Geospatial Sciences*. Vol. 6. P. 248-261.
27. Wang Xiang Zhuo, Siti Hasliah Salleh. The Impact of Urbanization on Food Production and Residential Land Disputes (A Global Perspective). *AgBioForum*. 2021. Vol. 23. № 1. P. 42-55.
28. Rofi Wahanisa, Arif Hidayat, R. Benny Riyanto, Bayu Dwi Anggono. Problems of disputes/conflicts over land acquisition towards development for public interest in Indonesia. *International Journal of Criminology and Sociology*. 2021. № 10. P. 320-325.
29. Saba Joshi. Contesting land grabs, negotiating statehood: the politics of international accountability mechanisms and land disputes in rural Cambodia. *Third World Quarterly*. Vol. 41. 2020. P. 1615-1633.
30. Semuel Haning, Rini Marselin Kaesmetan, Agnes Dortji Rema. The role of the village head as mediator in resolving land disputes. *The International Journal of Social Sciences World (TIJOSSW)*. № 4(1). P. 78–86.

31. Mathijs van Leeuwen, Gillian Mathys, Lotje de Vries, Gemma van der Haar. From resolving land disputes to agrarian justice—dealing with the structural crisis of plantation agriculture in eastern DR Congo. *The Journal of Peasant Studies*. Volume 49. 2022.
32. Agustina Enny. The Used of Certificate of Land Rights on Proving in Land Disputes. *Administrative and Environmental Law Review* 2 (2). 2021. P. 71-80.
33. Md Farid Miah. Transnational land and property disputes: The British-Bangladeshi experience. *Contemporary South Asia*. Volume 29. 2021.
34. Aslan Noor, Anik Istiqamah, Nurfaridah, N., Ardisia Rahma Susetyo, & Andhika Wijaya Pratama. Land Disputes and Settlement at the Notary. *Jurnal Info Sains : Informatika Dan Sains*. № 13(03). 2023. P. 1005–1009.
35. Chuan Liao, Arun Agrawal. Towards a science of «land grabbing». *Land Use Polic*. Vol. 137. 2024.
36. S.M. Borrás, J.C. Franco, T. Moreda, Y. Xu, N. Bruna, B. Afewerik Demena. The value of so-called ‘failed’ large-scale land acquisitions. *Land Use Policy*. №119. 2022.
37. R. Hajjar, A.N. Ayana, R. Rutt, O. Hinde, C. Liao, S. Keene, S. Bandiaky-Badji, A. Agrawal. Capital, labor, and gender: The consequences of large-scale land transactions on household labor allocation. *The Journal of Peasant Studies*. № 47 (3). 2020. P. 566-588.
38. Anna Jurkevics. Land grabbing and the perplexities of territorial sovereignty. *Political Theory*. Volume 50. Issue 1. 2022.
39. Chao Zhou, Yunjuan Liang, Anthony Fuller. Tracing agricultural land transfer in China: Some legal and policy issues. *Land*. 2021. № 10 (1).
40. Mark Vicol, Helena Pérez Niño. Conceptualizing contract farming in the global land grabbing debate. *Routledge Handbook of Global Land and Resource Grabbing*. 2023. P. 128-142.
41. Adam Calo, Kirsteen Shields, Alastair Iles. Using property law to expand agroecology: Scotland’s land reforms based

on human rights. *The Journal of Peasant Studies*. Volume 50. Issue 5. 2023.

42. Anderson T. Land reforms. *Handbook on Alternative Global Development*, 2023. P. 75–90.

43. Home R. New Directions in Land Reform: An Editorial Overview. *Land*. 2022. № 11. P. 160.

Інтернет-ресурси

<https://neik.nlu.edu.ua/moodle/course/view.php?id=770> – Стандартизований електронний навчально-методичний комплекс (СЕНМК). Кафедра земельного та аграрного права. Земельні спори

<http://portal.rada.gov.ua> – офіційний сайт Верховної Ради України

<https://www.president.gov.ua> – офіційне інтернет-представництво Президента України

<http://www.kmu.gov.ua> – офіційний портал Кабінету Міністрів України

<http://www.menr.gov.ua> – офіційний веб-сайт Міністерства екології та природних ресурсів України

<http://www.minagro.gov.ua> – офіційний веб-сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України

<http://land.gov.ua> – офіційний сайт Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру

<http://www.dzk.gov.ua> – сайт Центру державного земельного кадастру

<http://www.zemres.com> – сайт землевпорядників України

<http://www.zemli.com.ua> – Земли.com.ua: портал земельних вопросов

<http://www.pravoua.com.ua> – офіційний сайт журналу «Право України»

<http://lib.rada.gov.ua> – сайт бібліотеки Верховної Ради України

<http://www.nbu.gov.ua> – сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського

http://10.106.3.2/index.php?option=com_k2&view=item&id=65:elektronniresursi. – Наукова бібліотека Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Загальні вимоги до виконання самостійної роботи.....	4
Методичні рекомендації до виконання окремих видів самостійної роботи.....	6
Критерії оцінки результатів самостійної роботи студентів.....	15
Рекомендовані джерела інформації для самостійної роботи....	16

Навчальне видання

Електронне видання

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ІЗ НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ**

«ЗЕМЕЛЬНІ СПОРИ»

для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»

У к л а д а ч і: ІГНАТЕНКО Ірина Володимирівна,
ЛЕЙБА Людмила Василівна.

Відповідальний за випуск *М. В. Шульга*

Редактор *Л. Русанова*
Комп'ютерна верстка *Ю. Бойко*